

Paphiopedilum rothschildianum (Rchb. f.) Pfitzer 1895

Những người yêu chuộng lan Hài, ắt phải biết đến cây *Paphiopedilum rothschildianum*, cây lan thường được người ta gọi là Vua của loài lan Hài “King of the Paph”.

[flickrriver.com](https://www.flickrriver.com)

files.nyu.edu/jlc314

Cây lan này với tên “*the Gold of Kinabalu orchid*” được tìm ra vào năm 1887, trên cao độ 500-1200 thước tại sườn núi Kinabalu, tại Borneo. Năm 1888, Jean Jules Linden đã đặt tên là *Paphiopedilum rothschildianum* để vinh danh Bá tước Ferdinand James Von Rothschild, một nhà thảo mộc nổi tiếng về trồng lan và sau đó các khoa học gia khác tiếp tục nghiên cứu về giống lan này với các đồng danh:

Cordula rothschildiana [Rchb.f] Rolfe 1912; *Cypripedium elliotianum* O'Brien 1888; *Cypripedium neo-guineense* Linden 1888; *Cypripedium nicholsonianum* Hort; **Cypripedium rothschildianum* Rchb.f. 1888; *Paphiopedilum elliotianum* (O'Brien) Stein 1892; *Paphiopedilum rothschildianum* var. *elliotianum* (O'Brien) Pfitzer 1903.

Đây là một giống lan Hài khá lớn, với những chiếc lá xanh thẫm dài tới 30-40 phân, ngang 4-5 phân. Dò hoa mọc từ ngọn, cao khoảng 30-50 phân, hoa 3-6 chiếc, bầu hoa (pouch) dài 4-7 phân, hai cánh dài dài tới 10-18 phân. Lan nở thường nở vào tháng 4-6.

Cây *Paph. rothschildianum* là một cây lan đã đoạt khá nhiều giải thưởng FCC/AOS. Ngoài cây thông thường có sắc hoa đỏ, còn có cây ngả sang màu hơi vàng.

Cách trồng cũng giống như là các giống lan Hài khác, nhưng có điều là chúng ta phải kiên nhẫn vì cây này hơi chậm ra hoa. Nếu mua một cây nhỏ lá xoè sang 2 bên (leafspan) khoảng 30 phân, cũng phải 3-5 năm mới có thể ra hoa được.

[hiloorchidfarm.com](https://www.hiloorchidfarm.com)

Lan ưa chỗ rợp mát, không chịu được nắng và có thể trồng trong nhà dưới ánh 4 chiếc đèn ống 48" với ẩm độ 40-50%.

Nhiệt độ từ 50-85°F (10-29°C), tuy nhiên lan có thể chịu nóng hay lạnh hơn nữa, miễn là đừng quá kéo dài.

Chất trồng gồm có:

- Vỏ thông nhỏ 40%
- Vỏ dừa nhỏ 30%
- Than củi nhỏ 15%
- Perlite 15%

Tưới nước trung bình mỗi tuần 1 lần, mùa Hè 2 lần, mùa Thu-Đông 2 tuần 1 lần.

Bón phân 1- 2 tuần một lần, với phân 15-15-15, ½ thìa cà phê cho 4 lít nước. Mùa Thu-Đông ngưng bón.

Những cây lan lai giống với *Paph. rothschildianum* cho hoa lạ đẹp hơn và cũng dễ nở hoa hơn:

- Paph. St. Swithin - 1901 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. philippinense*)
- Paph. Julius - 1914 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. lowii*)
- Paph. Lady Isabel - 1897 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. stonei*)

Paph. St Within
orchids.wikia.com

Paph. Julius
bergoiata.org

Paph. Lady Isabel
slippertalk.com

- Paph. Dollgoldi - 1988 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. armeniacum*)
- Paph. Delrosi - 1961 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. delenatii*)
- Paph. Gloria Naugle - 1993 (*Paph. rothschildianum* x *Paph. micranthum*)

Paph. Dollgoldi 'Charlie'
slippertalk.com

Paph. Delrosi 'Murray'
forum.theorchidsource.com

Paph. Gloria Naugle
toga.org.tw

Những cây lan Hải nguyên thủy lai giống với cây *Paph. rothschildianum* (Primary hybrids) hiện nay có khoảng 60-70 cây, nhưng những cây đã lai giống 2-3 đời có rất nhiều không sao kể hết.

Khoảng 15 năm về trước, khi tới thăm bà Helen Congleton, một người Hoa Kỳ gốc Nga-Tiệp ở Huntington Beach, nổi tiếng về trồng lan Hải và cây Paph. Helen Congleton (*Paph. Norito Hasegawa* x *Paph. delenatii*). Bà vừa bán vừa cho tôi mấy chậu lan Hải cỡ nhỏ 2 lá xoè ngang khoảng một gang tay và nói:

“Ông hãy kiên nhẫn và chịu khó nuôi mấy cây lan này, khi nó nở hoa chắc ông không phải thất vọng đâu!”

Tôi nhớ rằng trong số đó có cây Paph. Lady Isabel và cây Paph. St. Swithin còn vài cây nữa tôi không nhớ tên. Vì nghe nói những giống lan Hải này phát triển rất chậm và phải mất khá nhiều thời gian chăm sóc mới có hoa, nên tôi mua cho bà vui lòng và cũng trồng lấy lệ cho có đủ loài chứ không hứng thú gì cho lắm. Sau nhiều năm bỏ lẩn bỏ lóc, những bảng ghi tên cây đã lưu lạc đâu đó, ngày nay một cây trong số đó đã ra hoa và tôi nhận ra là Paph. St. Swithin.

Bà Helen Congleton đã ra người thiên cổ sau những ngày tháng dai dẳng cầm cự với chứng bệnh ung thư quái ác, nhưng tên tuổi của bà gắn liền với cây Paph. Helen Congleton tuyệt đẹp vẫn còn sống mãi trong lòng những người yêu hoa.

Paph. St. Swithin

Paph. Helen Congleton
Rick Barry

Paph. Helen Congleton 'Lovely Lady'
Mariott Orchids

Ước ao rằng trong tương lai, trên bàn triển lãm của chúng ta sẽ có mặt những cây lan quý giá này.

Bùi Bảo Lộc